

Türk Diş Hekimliği Radyolojisinde Bir Öncü: Dt. Galip Abdi Rona (1900-1958)

A Pioneer of the Turkish Dental Radiology: Dt. Galip Abdi Rona (1900-1958): Review

Emin Murat CANGER,^a
Peruze ÇELENK^a

^aAğız, Diş ve Çene Radyolojisi AD,
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi, Samsun

Geliş Tarihi/Received: 26.11.2011
Kabul Tarihi/Accepted: 06.02.2012

Yazışma Adresi/Correspondence:

Emin Murat CANGER
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi,
Ağız, Diş ve Çene Radyolojisi AD, Samsun,
TÜRKİYE/TURKEY
emcanger@omu.edu.tr

ÖZET X-ışınları, 18 Kasım 1895 tarihinde Wilhelm Conrad Roentgen tarafından keşfedilmelelerinden çok kısa bir süre sonra yurdumuzda bilim çevrelerinin dikkatini çekmiştir. Tıp alanında ilk uygulayanlar da Yüzbaşı Dr. Esat Feyzi ve Yüzbaşı Dr. Rifat Osman Bey'lerdir. Diş Tababeti Mektebi 1908 yılında açılmış olmasına rağmen, yurdumuzda diş hekimliği radyolojisi alanındaki çalışmalar 1920'li yılların ilk yarısında başlayabilmiştir. Radyolojinin diş hekimliği müfredatına girmesi 1927 yılında gerçekleşirken, ilk diş hekimliği radyoloji servisi de 1927-1928 eğitim-öğretim döneminde başlamıştır. Dt. Galip Abdi Rona, 1921 yılında Diş Tababeti Mektebi'nden mezun olmuştur. 7 Şubat 1934 yılında, röntgen dersi vermekle görevlendirilen radyoloji profesörü Dr. Mehmet Selahattin Erk' e asistan olarak atanmıştır. 1938 yılında verdiği tezin kabul olmasıyla başasistan unvanını almış, radyoloji servisini tek başına yönetmeye başlamıştır. 1943 yılında mektepten ayrılarak Devlet Deniz Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne geçmiş, diş tabibi olarak çalışırken de 1958 yılında vefat etmiştir. Rona'nın ayrılmasından sonra uzun yıllar radyoloji servisi teknisyenlerce yönetilmiştir. Diş hekimliği radyolojisi alanında çok değerli çalışmaları olan Rona'nın dergilerde yayınlanmış 14 adet makalesinin 8 adedi radyoloji ile ilgilidir. Ayrıca 1. Milli Diş Tababeti Kongresinin düzenleme kurulunda yer almış, ayrıca bildiri sunmuş ve röntgen demonstrasyonu yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diş hekimliği tarihi; radyografi; Galip Abdi RONA; Türkiye

ABSTRACT Word of Roentgen's discovery reached Turkey in a very short period, and attracted the attention of physicians and photographers first. Captain Dr. Esat Feyzi and Captain Dr. Rifat Osman were the first who utilized the x-rays in the field of health. Although School of Dentistry was founded in Turkey in 1908, it was the first half of 1920s' when the first studies were carried out in dental radiology. Radiology was entered the curriculum of dentistry in the year of 1927. Also first dental radiology department was established in the education year of 1927-1928. Dentist Galip Abdi Rona was graduated from the Istanbul Darülfünunu Dişçi Mektebi (Istanbul University Faculty of Dentistry) in 1921. After the graduation, he worked in Antakya for a short period of time, and went to France to develop his carrier. In 7 February 1934, he was attended as the asistant of Prof. Dr. Mehmet Selahattin Erk, who was a radiologist and the instructor of radiology. İn 1938, he was attended as chief asistant after the approval of the thesis he prepared. After that, he started to conduct the department as chief. In 1943, he resigned and transferred to the State Maritime Enterprises to establish a new dental department. After his resignations, technicians started to conduct the department. He died in 1958. Rona made valuable contributions to the dental radiology in Turkey. He published 14 articles in magazines, and 8 of them were in the field of radiology. He was also a member of organization committee of the 1st Turkish Dentistry Congress. In this congress he presented a paper and made radiology demonstrations.

Key Words: History of dentistry; radiography; Galip Abdi RONA; Turkey

X-ışınlarının Türkiye’de dış hekimliği pratiğine girmesi, tıpta olduğu kadar hızlı olmamıştır. Dış hekimliğinde radyolojinin bilimsel olarak yerleşmesi için çaba gösteren az sayıda kişi vardır. Bu makale, Türkiye’de dış hekimliği radyolojisi alanında özverili çalışmalarını öncülük yapmış olan Dt. Galip Abdi RONA’yı anmak için kaleme alınmıştır.

X-ışınlarının 8 Kasım 1895 tarihinde Wilhelm Conrad Roentgen (1845-1923) tarafından keşfi, tıp tarihinin devrim niteliğindeki gelişmelerinden birisidir. X-ışınının keşfi Türkiye’de çok bir süre sonra yankı bulmuş, bu konuda günlük gazetelerde yazılar yazılmıştır. Türkiye’de X-ışınlarıyla ilk çalışanlar, fizikçiler ve fotoğrafçılar olmuştur.^{1,2}

X-ışınlarını tıp alanında ilk uygulayanlar ise, Yüzbaşı Dr. Esat Feyzi Bey (1874-1901) ve Yüzbaşı Dr. Rifat Osman Bey (1874-1933)’lerdir. Esat Feyzi Bey, 29 Ocak 1896 tarihinde Askeri Tıbbiye Mektebinde öğrenci asistan iken, kimya laboratuvarında elde edilen X-ışınlarıyla, arkadaşları Akil Muhtar Bey ‘in elinin görüntüsünü almıştır. Daha sonra, Esat Feyzi Bey ve Rifat Osman Bey, 1897 Osmanlı-Yunan savaşında, “Yabancı Cisimler Cihazını” (Crooks tüpü) kullanarak, yaralı askerlerin vücutlarındaki kurşunları ve kırık kemik parçalarını tespit etmişlerdir. Bu tespitler, radyolojinin savaşta ilk kullanımı olup, dünya tıp literatürüne bir savaş sırasında alınan ilk radyografiler olarak geçmiştir (Resim 1).¹⁻³

TÜRKİYE’DE DIŞ HEKİMLİĞİ RADYOLOJİSİNİN BAŞLANGICI VE GALİP ABDİ RONA’NIN ÇALIŞMALARI

Türkiye’de Dış Tababeti Mektebi’nin açılışı, 1908 yılında gerçekleşmesine rağmen, radyolojinin dış hekimliği alanında kullanıma girmesi, tıpta olduğu kadar hızlı gerçekleşmemiştir.

Dış hekimliği radyolojisi ile ilgili ilk çalışmalar 1920’li yılların ilk yarısında gerçekleşmeye başlamıştır. Dış hekimi Hasan Hayri Bey’in, Türkiye’de dış tababeti mesleği ve mektebinin gelişmesi için hazırladığı ve dış hekimi Sezai Zühtü Bey ile birlikte 22 Şubat 1924’te Ankara’da Sıhhat Vekâleti’ne sunduğu raporun kabul görmesi ile, mektebe bir

RESİM 1: Esat Feyzi ve Rifat Osman Beyler tarafında elde edilen asker Boyabat’lı Mehmet’in el radyogramı. Bu, radyolojinin bir savaşta ilk kullanımınıdır.

adet röntgen cihazı alınması konusunda prensip kararı alınmıştır. Ancak ilk dış hekimliği radyoloji servisi, çok daha sonra, 1927-1928 öğretim yılında kurulabilmiştir. Dışçı Mektebi’nin bahçesinde bulunan binada, dönemin müdürü Prof. Server Hilmi Bey’in direktifleriyle kurulan servisin başına ilk olarak Hüseyin Talat Bey getirilmiştir. Bu bölüm beş yıl süre ile bir röntgen servisi olarak çalışmıştır. Hüseyin Talat Bey, 1933 üniversite reformu nedeniyle mektepten ayrılmıştır.^{4,5}

Radyoloji dersi, Dış Tababeti Mektebi müfredatına 1927 yılında eklenmiş olup, Tıp Mektebi röntgenoloji dersi profesörü olan Dr. Mehmet Selahattin Erk (1893-1951) bu dersi vermekle görevlendirilmiştir. Erk, üniversite reformuna kadar iki mektepteki görevini sürdürmüştü, 1934 yılında yalnızca Dış Tababeti Mektebinde görev yapmaya başlamıştır. Erk’in ilk asistanı olarak Ali Fehim Bey atanmıştır.⁵⁻⁷

Galip Abdi Rona (nüfus hüviyet cüzdanında adı Ali Galip olarak geçmektedir), 1317 (1900) tarihinde Isparta’da doğmuştur. 1921 yılında Dış Tababeti Mektebi’nden mezun olduktan sonra bir süre Hatay’da çalışmıştır. Daha sonra mesleki bilgilerini geliştirmek için Fransa’ya gitmiştir. Türkiye’ye döndükten sonra, 7 Şubat 1934 yılında Erk’ e asistan olarak atanmıştır. Erk 1936 yılında mektepten kendi isteği ile ayrılmıştır (Resim 2).⁷⁻⁹

RESİM 2: Dt. Galip Abdi Rona (1900-1958).

Rona, Teleradyografi konulu gerçeğe yakın büyüklükte bir görüntü veren, özgün bir radyoloji tekniği ile ilgili bir tez sunmuştur. Tez, Ord. Prof. Dr. Alfred Kantorowicz (1880-1962)'in başkanı olduğu, Tıp Fakültesi'nden bir radyolojist doçentin de üye olarak yer aldığı, jüri tarafından kabul edilmiştir. Prof. Dr. Kazım Esat Devrim (1885-1951), yazmış olduğu raporunda bu tezdən övgüyle söz etmiş, Rona'nın tek başına mesleki araştırma ve çalışmalarını yürütebilecek düzeye ulaştığını belirtmiştir. Bunun sonrasında Rona, 12 Nisan 1938 tarihinde başasistan unvanını alarak, radyoloji servisini yönetmeye başlamıştır. Ayrıca, mektepteki görevinin yanı sıra, 1937 yılında kendi muayenehanesine bir röntgen ünitesi kurmuş ve gereksinim duyan hekimlere hizmet vermiştir (Resim 3, 4).¹⁰⁻¹²

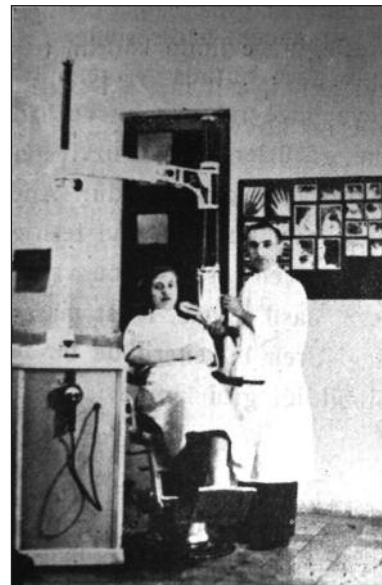
Daha sonra Tedrisat Direktörü olan Kantorowicz, radyoloji biriminde yapılan işlerin daha çok teknik işlemler olduğunu, bunun da fotoğraftan anlayan bir yardımcı tarafından yapılabileceğini, bu nedenle de Rona'nın yerine, radyogram alacak şekilde eğitilecek olan, bir fotoğrafçı alınması gerektiğini bir raporla dekanlığa bildirmiştir. Bu konu, dekanlığa sunulmadan önce, profesörler meclisinde de konuşulup kabul edilmiştir. Kantorowicz raporunda ayrıca Rona'nın uzun süreden beri radyoloji biriminde çalıştığını, buradan elde edeceği bilgilerin ileride mesleğinde kendisine bir yarar sağlama-yacağı da raporda belirtmiştir.^{9,13}

Kantorowicz'in raporundan sonra Rona başka bir bölümde çalışmak isteğini belirtmiştir. Rona, tüm bunlara rağmen 1943 yılına kadar mektepteki görevine devam etmiştir. 1943 yılında da mektepten ayrılarak, Münakalat Vekaleti Devlet Deniz Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne geçerek, sağlık şubesinin dış tedavi birimini kurmuştur. Rona'nın ayrılmasından sonra uzun yıllar radyoloji departmanını teknisyenler yürütmüştür.^{9,13}

Rona, Deniz Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü'ndeki görevine 23 Şubat 1944 tarihine kadar devam etmiş, bu tarihte kurumdan askerlik hizmetini yapmak üzere ayrılmıştır. Terhis olduktan sonra, Haliç Tersanesinde dış tabibi olarak göreve başlamıştır. Rona, buradaki görevine devam eder-

RESİM 3: Rona'nın başasistanlığa atanması ile ilgili "Dıştabipleri Cemiyeti Mecmuası"nın 1938 yılı Mart-Nisan sayısında çıkan haber.

RESİM 4: Rona Dıştabeti Mektebi'nde film çekerken.

TABLO 1: Galip Abdi Rona'nın radyoloji ile ilgili makaleleri

Dergi	Yıl-Sayı-Sayfa	Makale
Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası	1927-1932 (Seri Makale)	X şuaatının tababet-i esnanda tatbikat ve istimalatı (Dişçilikte radiographie)-Eski yazı
	1928 (5-15)	Diş röntgen şuaatının diş tebabatında istimali- Eski yazı)
	1929; 6: 5-12	Alt dişlerin radyografisi
	1934; 11: 62-67	Radiologue tehlikeleri
	1936; 14: 11-13	Ultra-viole şualarının biologue tesileri
	1937; 14: 12-16	Ultra-viole şualarının odontoloji' de hususi tatbikatı
Türk Odontoloji Bülteni	1936; 1: 29-30	Diş ve çene anathomisinde radiographie
	1936; 1: 208	Röntgenin kıymetli yardımlar

ken, 13 Aralık 1958 tarihinde Beyoğlu'ndaki muayenehanesinde geçirdiği miyokart enfarktüsü sonucu vefat etmiştir.^{4,15}

GALİP ABDİ RONA'NIN BİLİMSEL ÇALIŞMALARI

Rona, yalnızca radyolojide yalnızca asistan ve servis yöneticisi olarak çalışmamış, aynı zamanda bilimsel olarak da önemli katkılar yapmıştır. Bu çalışmalar yalnızca radyoloji ile kısıtlı kalmamıştır. 1925-1948 yılları arasında toplam 14 adet makalesi "Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası" ve "Türk Odontoloji Bülteni" adlı mesleki dergilerde yayınlamıştır (Tablo 1). Bu makalelerden 8 adedi radyoloji üzerinedir. Ayrıca Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuasında genel sekreter olarak çalışmış ve cemiyetin konferanslarında konuşmalar da yapmıştır (Resim 5).¹⁶

1-5 Kasım 1932 tarihleri arasında İstanbul'da toplanan ve ilk ulusal diş hekimliği kongresi olma özelliği taşıyan "Birinci Milli Diş Tababeti Kurultayı"nın düzenleme kurulu üyeleri arasında, Rona'da bulunmakta idi. Titizlikle seçilmiş bilimsel içerikte, radyoloji konusuna ayrı bir önem verilmiştir. Kongrenin 3. günde Rona, "Diş Tababetinde Plaklarının İzahı" adlı bir bildiri sunmuştur. Radyoloji hakkında genel bilgilerle başlayan bildiri, radyografların yorumlanması, diş hastalıkları ve tümörlerinin radyografik görünümleri hakkında bilgiler verilmekte, son olarak da mektepte alınan radyograflar da gösterilmekteydi. Kongrenin son günü de röntgen demonstrasyonları yapmıştır. 1934 yılında düzenlenen "İkinci Milli Diş Tababeti Kurultayı"nda da Devrim ile birlikte, "Bir Süt Yirmi Yaş Dişi İndifai" adlı bildiri sunmuştur.

RESİM 5: Dt. Galip Abdi Rona'nın radyoloji ile ilgili bir yazısının bulunduğu ve genel sekreterliğini yaptığı, "Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası"nın 1934 yılında çıkan bir sayısı

Ayrıca almış olduğu radyograflar, sunumlarda kullanılmıştır.¹⁷⁻¹⁹

Rona, mektepten ayrıldıktan sonra da diş hekimliği radyolojisi alanındaki çalışmalarına devam etmiştir. 1948 yılında yapılan 5. Milli Diş Tababeti Kongresinde "Çene-Yüz Ortopedisinde Teleradiografi ve Bundan Husule Gelen Deformasyonların Tarifi" isimli bir bildiri sunmuştur. Bu bildiri de kongre kitapçığında yayınlanmıştır.¹⁶

SONUÇ

Günümüzde Türkiye'sinde diş hekimliği radyolojisi, dünyadaki tüm bilimsel ve teknolojik gelişmelerle ayak uyduran bir düzeydedir. Direkt veya indirekt

dijital radyografi sistemleri, dental tomografi cihazları; yalnızca sayıları 30 civarında olan Diş Hekimliği Fakültelerinde değil, özel görüntüleme merkezlerinde dahi diş hekimliğinin hizmetindedir.

Radyolojinin, 1920'li yıllardan başlayıp, diş hekimliği uzmanlık dallarından biri olarak kabul edilmesine kadar geçirdiği süreç, zor ve meşakkatli olmuştur. Emekleme döneminde ilk çabaları gösteren ve yolumuzu aydınlatan kişilerin arasında,

belki de ilk olan, Dt. Galip Abdi Rona'yı anmanın, bizim için bir borç olduğunu düşünüyoruz.

Teşekkür

Arşivlerindeki belgeleri kullanmamıza izin vererek çalışmalarımıza değerli katkılar sunan, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dekanlığı'na ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü'ne teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

- Özden AM, Ünver AS. Ölümünün 45. Yılında Esad Feysi [In the 45th deathday of Esad Feysi]. Ölümünün 45inci Yıldönümünde İlk Röntgencimiz Esad Feysi. T.C. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü. İstanbul; 1946. p.2-9.
- Erdemir Ad, Başağaoğlu İ. Radyolojide Tarihi Gelişmeler ve Tıp Etiği Sorunları (Olgu Örnekleriyle) [Historical Developments in Radiology and Ethical Problems (With Case Reports)]. Nobel Tıp Kitabevleri. İstanbul; 2011. p. 23, 67-70.
- Pınar T, Dicle O. Türkiye'de x-ışınları [x-rays in Turkey]. Yüz Yıllık Yolculuk. Başlangıcından Günümüze Türk Radyolojisi. 1. Baskı. İstanbul:5G Matbaacılık; 1995. p.9-22.
- Türk diş hekimliği tarihi. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü. İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi; 1946. p.50-3, 58-62.
- Efeoğlu A. Yakın dönem diş hekimliği tarihi [recent era history of Turkish dentistry]. Diş Hekimliği Tarihi. İstanbul: Yüce Reklam/Yayım/Dağıtım A.Ş.; 1992. p.119-27.
- Erden F. Türk Hekimleri Biyografisi. İstanbul: Çitüris Biraderler Basımevi; 1948. p. 89-90.
- Gürkan Sİ. Dişhekimliği Röntgen Bilgisi. İstanbul: Dişhekimliği Alemi Mecmuası Yayını; 1951. p. 4-6.
- Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. Nüfus hüviyet cüzdanı örneği.
- Belger L. Galip Abdi Rona'yı kaybettik [Galip Abdi Rona died]. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası 1958;172: 63-4.
- İ.Ü. Diş Hekimliği Fakültesi Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. Tedrisat Müdürünün Tıp Fakültesi Dekanlığına yazdığı 1186 sayılı ve 12/04/1938 tarihli yazı.
- İ.Ü. Diş Hekimliği Fakültesi Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. Tıp Fakültesi Dekanının Diş Tababeti Okulu Direktörlüğü'ne yazdığı. 171 sayılı ve 22/7/1937 tarihli yazı.
- Meslek Haberleri. İlk radyografi servisi [First private dentl radiography service in Turkey]. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası 1937;74: 26.
- İ.Ü. Diş Hekimliği Fakültesi Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. Tedrisat Direktörünün Tıp Fakültesi Dekanlığına yazdığı 153 sayılı yazı.
- Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. 22/13986 sayılı 9/9/1946 tarihli yazı.
- Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Arşivi Galip Abdi Rona Dosyası. 993 sayılı 16/12/1958 tarihli yazı.
- Erkan M. Türk Diş Hekimliği Bibliyografyası 1909-1972. İstanbul: Erol Matbaacılık; 1972. p. 90-1.
1. Milli Diş Tababeti Kurultayı Raporları. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası 1933;53: 4-15.
- Rona GA. Diş Tababetinde Radiografi Plaklarının İzahı, 1. Milli Diş Tababeti Kurultayı Rapor Kitabı. İstanbul:1932.
2. Milli Diş Tababeti Kurultayı Rapor Kitabı. İstanbul:1934.
- Fotoğraf 1: Pınar T, Dicle O. Yüz Yıllık Yolculuk. Başlangıcından Günümüze Türk Radyolojisi. İstanbul: 5G Matbaacılık; 1995. p.9-22.
- Fotoğraf 2: Türk Diş Tabipleri Albümü. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü. İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi; 1946. p. 56.
- Fotoğraf 3: Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası 138; 85: 23.
- Fotoğraf 4: İstanbul Üniversitesi Diş Tababeti Mektebi 1936 yılı albümü.
- Fotoğraf 5: Uzel İ. Anadolu Uygarlıklarında Diş Hekimliği. Adana Ofset Ltd. Şti. Adana; 2000. p. 115, 96.